

Joanna Orzechowska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn
e-mail: joanaorzech@gmail.com

**Innowacje w akomodacji syntaktycznej
w *Wojnie polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną*
Doroty Masłowskiej
i ich tłumaczenie na język rosyjski**

**Innovations in verb accommodations in Dorota Masłowska's
Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną
and their translation into Russian**

The article presents changes in syntactic accommodation in a novel by Dorota Masłowska.

Słowa kluczowe: Masłowska, akomodacja czasowników, innowacje językowe, tłumaczenie innowacji w akomodacji

Key words: Masłowska, verb accommodation, linguistic innovations, translating innovations in accommodation

Wojnę polsko-ruską pod flagą białą-czerwoną cechuje specyficzny styl językowy, który zdaniem wielu krytyków wydaje się największą wartością powieści. Język *Wojny...* łączy mowę potoczną i wyrafinowaną, elementy wulgarne i literackie. Jego wyjątkowość powoduje, że czytelnik nie może wykorzystać go tylko do bezrefleksyjnego poznania fabuły. Język staje się znaczącym bohaterem powieści. Jest to twór świeży, imitujący okaleczoną, niepoprawną polszczyznę (Cybulski 2008: 442–444).

Językową innowacyjność powieści podkreślało wielu krytyków i badaczy. Mówiono, że język dzieła został „w całości stworzony, skomponowany, w pewnym sensie wymyślony” (Pilch 2003), że autorka rozpruła, rozbiła język na miazgę i stworzyła z tej miazgi język swoisty, nieraz makabryczny i karkołomny, zawsze osobiście poetycki (Pilch 2003, WPR, okładka), że jest to twór całkowicie sztuczny, zmyślony od „a” do „z”, przerobiony, rozbity i z koślawych części zlepiiony ponownie (Radziwon 2003), że autorka

odświeża frazeologizmy, stosuje innowacje stylistyczne, gramatyczne i składniowe (Moch 2014: 114).

W wielu przypadkach w charakterystykach nowatorskiego podejścia Masłowskiej do języka mówi się o błędach. Na przykład w badaniach nad frazeologizmami *Wojny...* Grzegorz Szpila używa terminów „poprawne i niepoprawne formy”, zaś do błędów językowych zalicza przypadki użycia frazeologizmów poprawnych pod względem struktury w niewłaściwym kontekście (Szpila 2010: 314). Zmiany w strukturze frazeologizmów klasyfikuje natomiast nie jako błędne ich użycie, ale jako różne techniki innowacyjne (Szpila 2010: 317).

Trudno o jednoznaczne rozgraniczenie, gdzie w powieści Doroty Masłowskiej mamy do czynienia z błędami językowymi, a gdzie z innowacjami. Problem jest złożony, ponieważ różnica między błędem a innowacją w literaturze nie jest ostra. Innowacja jest „nowym elementem w języku” i ma uzasadnienie funkcjonalne, natomiast błąd nie ma takiego uzasadnienia. Za „innowacje językowe” uważa się zazwyczaj „intencjonalne” twory, które naruszają reguły języka, z kolei błąd językowy traktuje się jako rezultat działania, wynikający z niewiedzy autora oraz jego celowych działań w tworzeniu niespotykanych form we wzorcowej odmianie polszczyzny (Janikowski 2008: 25–26).

Regularność pojawiania się „błędów” w dziele przekonuje o zamierzonym wykorzystywaniu ich przez autora jako środka literackiego, o ich funkcji stylizacyjnej lub czysto ekspresywnej. Dlatego w naszych rozważaniach wszystkie odstępstwa od normy językowej w powieści będziemy traktować jako innowacje. Badacz dzieła nie jest w stanie określić granic wiedzy i niewiedzy autora, i jest zmuszony założyć, że dzieło w całości jest tworem intencjonalnym, spełniającym określone funkcje, powstałym w określonym celu. W przeciwnym wypadku konieczne byłoby przeprowadzanie testów językowych lub przedstawienie autorowi listy pytań, by uzyskać odpowiedzi na pytania, w jakich przypadkach odstępstwo od normy jest błędem, a w jakich świadomą innowacją językową. Niepoprawne stylistycznie i gramatycznie konstrukcje charakteryzują bohaterów, np. niewykształconego blokera (Cybulski 2008: 449), ponadto implikują przecież istotną informację o samym autorze: jego wykształceniu, stosunku do normy językowej, wyczuciu językowym, szacunku do odbiorcy lub chęci sprowokowania go.

Bez względu na to, jak sklasyfikujemy nowe zjawisko językowe – jako błąd czy jako innowację językową – obowiązkiem tłumacza jest odzwierciedlenie tych zjawisk w przekładzie, a nie poprawianie zgodnie z obowiązującymi normami (Janikowski 2008: 20–24). I innowacje, i błędy powinny być możliwe do odczytania w tłumaczeniu, szczególnie wtedy, gdy język tekstu oryginału podlega świadomej autorskiej dekonstrukcji (Cybulski 2008: 450).

Powieść *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* Doroty Masłowskiej obfituje w różnorodne innowacje językowe. Innowacyjne formy frazeologizmów zostały zbadane przez Grzegorza Szpilę (2010: 310–320), modyfikacje słowotwórcze oraz innowacje stylistyczne przeanalizował Włodzimierz Moch (2004: 108–111). Ze względu na ogromną liczbę innowacji przekład powieści stał się dużym wyzwaniem dla tłumaczy (Osadnik 2008: 166–167).

Jednym z typowych zjawisk językowej dekonstrukcji w języku *Wojny...* jest zmiana właściwości akomodacyjnych jednostek składniowych, co będzie przedmiotem analizy w niniejszym opracowaniu. Odnotujemy także, jak zmiana właściwości akomodacyjnych została odzwierciedlona w tłumaczeniu na język rosyjski.

Akomodacja w niniejszym opracowaniu, za Zygmuntem Salonim i Markiem Świdzińskim, jest rozumiana jako akomodacja morfologiczna (pośrednia i bezpośrednia) oraz akomodacja słownikowa (jeśli mowa o akomodowaniu przyimka przez czasownik). Akomodacja to oddziaływanie gramatyczne jednej jednostki składniowej na drugą, lub inaczej – dostosowanie się jednej jednostki składniowej do oczekiwań drugiej. Składnik narzucający w wyrażeniu jest członem akomodującym, składnik dostosowujący się – członem akomodowanym. Człon akomodujący przyłącza formę wyrazową o określonych własnościach gramatycznych, określonej wartości przypadku, liczby, rodzaju. W szkolnej gramatyce typy akomodacji, które omawiane są w artykule, nazywane są związkami zgody i rzędu (Saloni, Świdziński 1998: 111).

Jednym z typowych zjawisk językowej innowacji w *Wojnie...* jest zmiana właściwości akomodacyjnych czasowników. Formy czasownikowe mają różne oczekiwania co do wartości przypadku łączących się z nimi form rzeczownikowych (tzn. rekcję w wyrażeniach przyimkowych i bezprzyimkowych).

W powieści Masłowskiej mamy do czynienia z różnymi rodzajami innowacji w obrębie akomodacji bezpośredniej, pośredniej (przyimkowej) oraz zamianą pośredniej na bezpośrednią i bezpośredniej na pośrednią.

Rozpatrzmy zastosowane w powieści innowacje akomodacyjne czasowników ze względu na przypadek.

1. Zmiana członu akomodowanego przez czasownik ze względu na wartość przypadku **v (C₁) → v (C₂)**

W wyrażeniu *drzeć ryj* (WPR, 14) czasownik akomoduje biernik, podczas gdy w analogicznym frazeologizmie obserwujemy rząd dopełniaczowy.

drzeć ryja – v (Gen) → *drzeć ryj* – v (Acc)

Z kontekstu wynika, że nowo skonstruowany frazeologizm zachowuje swoje znaczenie – ‘wydzierać się, głośno krzyzczeć’ (*Biorę Magdę na rękę i ona drze się wniebogłosy, po prostu drze ryj, chociaż chwilę temu była cichutka i potulniutka jakby we śnie*. WPR, 14). Zmiana rządu przypadku nie zakłóca zrozumienia wyrażenia, ale nadaje swoistej obrazowości i buduje komizm wypowiedzi.

W przekładzie *Wojny...* na język rosyjski (ППБ) innowacyjne właściwości akomodacyjne czasowników pozostają najczęściej niezauważone przez Irinę Lappo, tłumaczkę powieści. Taką sytuację obserwujemy w przekładzie frazeologizmu *drzeć ryj*, którego odpowiednikiem w wersji rosyjskiej jest *орет во всю глотку*. W tłumaczeniu nie odzwierciedlono zjawiska zamiany przypadku. Co prawda, w rosyjskiej wersji frazeologizmu obserwujemy tzw. rząd przyimkowy, ale ponieważ rząd przyimkowy jest pośrednio akomodacją przypadku, możliwa byłaby zmiana przyimka i akomodowanego przypadku rzeczownika, aby osiągnąć efekt innowacji językowej, np.: *орать при всей глотке, орать под всю глотку*. Dzięki temu zabiegowi możliwe byłoby zbudowanie efektu komizmu językowego oraz odzwierciedlenie nowatorskiego charakteru języka oryginału.

W powieści czasownik *pytać* może akomodować nie biernik, ale dopełniacz – *pytać jej* (*Twoi starsi są na chacie? – pytam jej, bo już chcę co trzeba z nią załatwić, chcę już się z jej łykawatą dupką rozprawić, chcę już mieć to za sobą, chcę mieć swoje należne sobie punkty zdobyte i wyjść stąd nareszcie, póki nie śpię jeszcze i nie przegapię wyborów miss*. WPR, 133).

pytać kogo, co (j) – v (Acc) → *pytać kogo czego* (jej) – v (Gen)

W tłumaczeniu zjawisko zamiany przypadku zostało pominięte: *Твои предки дома? – спрашиваю я, потому что хочу уже приступить к делу, хочу добратсья до ее неаппетитной копилки, чтобы все уже кончилось*.

Czasami Masłowska „konfrontuje” formy normatywne z innowacyjnymi. Tuż obok siebie w tekście funkcjonują wyrażenia *równać się śmierci* (*To znaczy bardziej chodzi o to, że oberżnę ci twą najmodniejszą nogę w rajstopie, co równa się w twoim przypadku śmierci*. WPR, 31) i *równać się śmiercią* (*Nie będziesz mogła dawać, dupka ci od tego uschnie, co równa się także dla ciebie śmiercią*. WPR, 31). W drugim wyrażeniu komponent *dla ciebie* podpowiada źródło nowej akomodacji – kolokację *skończyć się śmiercią*.

równać się czemu (śmierci) – v (Dat) → *równać się czym* (śmiercią) – v (Instr)

W rosyjskim tłumaczeniu pojawiają się odpowiednio *равняется смерти* i *смерти подобно*, bez zamiany przypadku akomodowanego członu.

Czasami normatywne i innowacyjne formy funkcjonują w jednym zdaniu: *Iż w tych istnych morzach biologicznie aktywnych płynów pływają ogoniaste robaki, które potem nagle dostają zębów, paznokci, ubrania, teczki, okulary* (WPR, 73). Wydaje się, że autorka wykorzystuje możliwości akomodowania różnych przypadków przez czasownik w zależności od jego znaczenia (por. *dostawać czego? wysypki, gorączki; dostawać co? prezent, pensję*).

dostawać czego – v (Gen) → *dostawać co* – v (Acc)

Tłumaczka w wersji rosyjskiej zrównuje przypadek wszystkich akomodowanych członów: *Что в этих морях биологически активной жидкости плавают хвостатые твари, у которых потом вдруг появляются зубы, ногти, одежда, дипломаты, очки*.

W powieści Masłowskiej w wielu przypadkach akomodowany jest biernik zamiast innych przypadków zależnych.

Zamiast normatywnego wyrażenia *zrobić zdjęcie miastu* pojawia się konstrukcja *miasto zrobić zdjęcie* (*Radiowozy, jakieś samochody, jakieś instalacje, rusztowania. chorze, no chorze wprost to wygląda, miasto mogą sputniki zrobić zdjęcie z kosmosu, paranoja*. WPR, 81).

zrobić zdjęcie czemu (miastu) – v (Dat) → *zrobić zdjęcie co (miasto)* – v (Acc)

W wersji rosyjskiej wybrany został czasownik *фотографировать* z normatywnym akomodowanym członem w formie biernika *его* (*Машины, сирены, какие-то приспособления, строительные леса, дурдом, ну, дурдом на колесиках, больной город, спутники уже могут фотографировать его на память из космоса, параною*). Dokonując takiego wyboru, tłumaczka pozbawia czytelników istotnej informacji o innowacyjności tej językowej konstrukcji.

Zjawisko zamiany przypadku członu akomodowanego na biernik odnotowujemy w wielu innych wyrażeniach:

- *nie zrozumieć pytanie* (*Nie słyszałeś i nie słyszałeś, jak nie rozumiałeś pytanie, to zadamy ci je jeszcze raz...* WPR, 148)

nie zrozumieć czego (pytania) – v (Gen) → *nie zrozumieć co (pytanie)* – v (Acc)

- *zrzec się nagrodę główną* (*Gdyż to już jest koniec tego programu, a czy wygrałem, czy przegrałem, to cokolwiek by się działo, nagrodę główną się zrzekam na rzecz sierot...* WPR, 144)

zrzec się czego (nagrody głównej) – v (Gen) → *zrzec się co (nagrodę główną)* – v (Acc)

- *nie zgubić wątek* (*I jeśli nie zgubiłem wątek, to chodziło o to, iż tam był wydrukowany jej niby jakiś dziennik lub pamiętnik*. WPR, 172)

nie zgubić czego (wątku) – v (Gen) → *nie zgubić co (wątek)* – v (Acc)

- *wydawać się świetny pomysł (Tak też robię, bo to mi się wydaje świetny pomysł. WPR, 155)*

wydawać się czym (świetnym pomysłem) – v (Instr) → *wydawać się* co (świetny pomysł) – v (Acc)

- *którą nie znam (Inni też się głupio patrzą, Lewy, Kacper, Kisiel też z jakąś panną, którą nawet nie znam, musi być nowa, chociaż dosyć, leci muzyka, istny burdel na kółkach. WPR, 14)*

nie znać kogo, czego (której) – v (Gen) → *nie znać kogo, co (którą)* – v (Acc)

We wszystkich przypadkach wersje rosyjskie są normatywne: *nie zrozumiałeś pytanie – если ты не понял вопроса; nagrodę główną się zrzekał – от главного приза я отказываюсь; nie zgubiłem wątek – если я правильно понял; mi się wydaje świetny pomysł – мне кажется, что это суперидея; którą nawet nie znam – которую я даже не знаю.*

„Niechęć” Masłowskiej do przypadków zależnych zauważamy w odmianie tytułów czasopism i filmów. Zamiast normatywnego dopełniacza po przeczeniu – *nie czytać czego*, pojawia się forma biernika równa mianownikowi: *A założyłabym się, że on nie czyta „Twój Styl”, że go takie gazety denerwują* (WPR, 186).

nie czytać czego („Twojego Stylu”) – v (Gen) → *nie czytać co („Twój Styl”)* – v (Acc)

W przypadku tytułu filmu po czasowniku *widzieć* akomodowany jest mianownik: *Ja na to, czy widziała „Szybcy i wściekli”* (WPR, 39).

widzieć kogo, co („Szybkich i wściekłych”) – v (Acc) → *widzieć kto, co („Szybcy i wściekli”)* – v (Nom)

W tłumaczeniu została zachowana akomodacja normatywna (*Я ей на это, видела ли она «Быстрых и бешеных»*) lub wybrany taki wariant, który pomija opisywane zjawisko przez pominięcie negacji (*Никогда бы не подумала, что он читает «Твой стиль»*).

2. Zmiana akomodacji bezprzyimkowej na przyimkową bez zmiany przypadku v (C₁) → v (pr+C₁)

Innym rodzajem innowacyjnej akomodacji morfologicznej zastosowanej w powieści Masłowskiej jest rozszerzenie przypadku o przyimek, tzn. zamiana akomodacji bezpośredniej na pośrednią. Taką innowację obserwujemy w wyrażeniu *mieć za złe o co (Poza tym miała tę wadę, że była młodsza, o co zresztą mieli mi za złe moi rodzice. WPR, 8).*

mieć za złe co – v (Acc) → *mieć za złe o co* – v (o + Acc)

Rozszerzenie o przyimek ma kontaminacyjny charakter, ponieważ najprawdopodobniej mamy do czynienia z „połączeniem” dwóch wyrażzeń: *mieć za złe co* i *mieć pretensje o co*.

W przekładzie tłumaczka skupiła się wyłącznie na przekazie znaczenia, warstwa językowa została pominięta: *...она была моложе меня, что сильно напрягало моих родителей.*

3. Zmiana akomodacji bezprzyimkowej na przyimkową ze zmianą przypadku v (C₁) → v (pr+C₂)

Wyrażenie *wyjawić co* w powieści Masłowskiej zostało zamienione na przyimkowe *wyjawić z czym* (*Nie interesujesz się obrazami, czasopismami, kinem, co ja zawsze lubiłam, aczkolwiek nie miałam okazji na okazanie tego, co więcej, nawet powiem ci, że bałam się z tym wyjawić, gdyż mógłbyś mi odpowiedzieć na to negatywnie, że nie.* WPR, 27). Autorka konfrontuje literackie *wyjawić* z potocznym *wyjechać z czymś*. W rezultacie kontaminacji obu wyrażzeń powstaje innowacyjne połączenie, niezauważone w przekładzie: *я просто боялась выехать с чем-то таким.*

wyjawić co – v (Acc) → *wyjawić z czym* – v (z + Instr)

W wyrażeniu *pytać się do ciebie* Masłowska zamienia rząd bezprzyimkowy czasownika na przyimkowy (*Gdzie była z Irkiem Magda, to się do ciebie pytam, mówię do Arlety.* WPR, 12).

pytać się kogo – v (Gen) → *pytać się do kogo* – v (do+Gen)

Tłumaczenie tego wyrażenia nie odzwierciedla zjawiska zmiany akomodacji czasownika *спрашивать*, jednak została zastosowana konstrukcja, którą można uznać za innowacyjną w stosunku do języka literackiego: *вам что меня у тебя интересует.*

Innym przykładem zamiany akomodacji bezprzyimkowej na przyimkową ze zmianą przypadku akomodowanego członu jest wyrażenie *wyznać szczerze do tego* (*Bez mi tu hysterii, bez ściemniania, jesteś wariatka z miasta Wariatkowa i teraz się wreszcie raz do tego szczerze wyznaj!* WPR, 63). Bez wątplenia mamy w tym przypadku do czynienia z kontaminacją wyrażzeń *przysnać się do czegoś* i *wyznać coś*.

wyznać co – v (Acc) → *wyznać się do czego* – v (do +Gen)

W przekładzie rosyjskim zastosowano wyrażenie zgodne z normami języka rosyjskiego *признаться в чем* (Давай, без истерик, без пурги, выкладываяй начистоту, признавайся, ты просто психическая из города Шизанутска и один раз в жизни можешь смело).

Zamiana akomodacji bezpośredniej na pośrednią nastąpiła w wyrażeniu *powiedzieć wobec komisji* (Ale ona była na mnie tak cięta za ten dziennik, za wszystko tam opisane, palenie papierosów, pokazywanie majtek, że i tak mnie oblała, powiedziała wobec komisji, że niby zrzynałam, że sama tego niby nie wiedziałam, tylko zrzynałam. WPR, 173).

powiedzieć komu (komisji) – v (Dat) → *powiedzieć wobec kogo (komisji)* – v (pr+Gen)

W tłumaczeniu na język rosyjski użyto wyrażenia z konwencjonalną akomodacją – *сказала комиссии*.

Czasownik akomodujący bezokolicznik *bać się wyjawić* zmienia rząd bezprzyimkowy na przyimkowy ze zmianą przypadka: *bałam się z tym wyjawić* (WPR, 27).

bać się wyjawić co – v (Inf+Acc) → *bać się wyjawić z czym* – v (Inf+z+Instr)

W wersji rosyjskiej została użyta forma potoczna czasownika z normatywną akomodacją: *...я просто боялась выехать с чем-то таким...*

4. Zmiana przypadku w wyrażeniu przyimkowym bez zamiany przyimka v (pr₁+C₁) → v (pr₁+C₂)

W wyrażeniu *odlewamy się pod dworzec* (Wiadomo, bilety niebilety, kolejka, odlewamy się pod dworzec, papierosy LM, mentole, gdyż jako takie tylko zostały. WPR, 34), zmieniona została wartość akomodowanego przypadku (z narzędnika na biernik) przy zachowaniu (nieakomodowanego) przyimka.

odlać się pod (czym) dworcem – v (pod+Instr) → *odlać się pod (co) dworzec* – v (pod+Acc)

W przekładzie rosyjskim okazjonalność wyrażenia nie została dostrzeżona przez tłumaczkę – *мы еще за углом вокзала пописали*.

Zmiana akomodowanego przypadku nastąpiła w konstrukcji *ubrani w płaszczach, fartuchach* (Pamiętam moje myśli o charakterze prawdziwie ekonomicznym, które mogły uratować kraj przed właśnie zagładą, którą szykują na kraj skurwieni arystokraci, ubrani w płaszczach, fartuchach... WPR, 18).

ubrać się w co – v (w+Acc) → *ubrać się w czym* – v (w+Loc)

W przekładzie na język rosyjski zmiana akomodacji nie mogła zaistnieć z powodu rezygnacji tłumaczki z czasownika (imiesłowu): *...от уничтожения, на которое обрекают нашу страну гребаные аристократы в пальто и белых халатах...*

5. Zmiana przyimka w wyrażeniu przyimkowym bez zamiany przypadku v (pr₁+C₁) → v (pr₂+C₁)

Zmiana przyimka nastąpiła w konstrukcji *brać na rękę* w znaczeniu ‘brać za rękę’ lub ‘brać pod rękę’. Wykluczamy wariant znaczeniowy ‘brać na ręce’, ponieważ w dalszej części narracji bohater odpisuje na sms-a, czego nie byłby w stanie zrobić niosąc na rękach dziewczynę. W tekście Masłowskiej nastąpiła zamiana leksemu przyimkowego *za* lub *pod* akomodującego biernik na leksem przyimkowy *na*, również akomodujący biernik.

brać za co (rękę) – v (za+Acc) → brać na co (rękę) – v (na+Acc)

W przekładzie ta transformacja nie została uwzględniona. Tłumaczka ignoruje innowacyjną konstrukcję i koryguje „błąd”, tworząc konstrukcję poprawną z punktu widzenia literackiej ruszczyzny: *Я беру Мэгду под руку*. W tym przypadku efekt innowacyjności językowej został zaprzepaszczoney, który tłumaczka osiągnęłaby kalkując wyrażenie – *я беру Мэгду на руку*.

W innym wyrażeniu Masłowska zamienia wyrażenie *na ręce* – *na w ręce* (*Co wstaję z tapczana, biorę Andżelę w ręce, co zdaje mi się, jakoby była nie uczennicą ekonomika, lecz nauczania początkowego, tańczącą na balu karnawałowym w przebraniu za spaleniznę*. WPR, 75).

brać na co (ręce) – v (na+Acc) → brać w co (ręce) – v (w+Acc)

W przekładzie na rosyjski innowacyjność wyrażenia została skorygowana: *Я встаю с дивана, беру Анжелу на руки...*

Ten sam schemat modyfikacji akomodacji realizowany jest w wyrażeniu przyimkowym *na mieszkaniu* (*Co najwyraźniej mój bracki skitral na wypadek dymów z policją, jakiejś kwaśnej rewizji na mieszkaniu; Od razu robi się na mieszkaniu jakby widniej*. WPR, 67). Przyimkowe wyrażenie *na mieszkaniu* (analogicznie – *na chacie*) nabiera wraz ze zmianą przyimka slangowego charakteru.

W obu przypadkach w przekładzie pojawia się konwencjonalna kolokacja *в квартире* (*Скорее всего, это мой братан спрятал на случай кипиша с полицией, типа обыска в квартире. В квартире сразу же как будто лучшие видню*).

Zjawisko zamiany przyimka przed członem akomodowanym odnotowujemy w połączeniu *podejść obok ciebie* (*Teraz podchodzę obok ciebie blisko, biorę w jedną rękę twe włosy, które kiedyś tak kochałem, choć teraz nie czuje nic na ich temat.* WPR, 22).

podejść do kogo – v (do+Gen) → *podejść obok kogo* – v (obok+Gen)

Innym rodzajem innowacji jest nie bezpośrednia zmiana akomodacji przyimka i przypadku przez czasownik, a zmiana w akomodacji przyimek – rzeczownik, np. *szuka po dworcu* (*Ja mówię do niej, że skąd miała ten towar, gdyż z twarzy i ogólnie z wyglądu jest raczej przekrwiona, niezdrowa, szczerze mówiąc wygląda, jakby to dziecko właśnie urodziła, tylko zgubiła gdzieś i aktualnie szuka teraz po dworcu.* WPR, 17).

szukać na czym (dworcu) – v (na+Loc) → *szukać po czym (dworcu)* – v (po+Loc)

Tłumaczenie nie odzwierciedla innowacji językowej (*u менерь как раз ищем его на вокзале*) i odpowiada konwencjonalnemu połączeniu w języku rosyjskim.

Podobną sytuację obserwujemy w wyrażeniu *budzić się w tapczanie* (*Budzę się w tym momencie ze snu, w pościeli, w rodziców tapczanie, snu być może, że długiego, choć być może, że krótkiego.* WPR, 36).

budzić się na czym (tapczanie) – v (na+Loc) → *budzić się w czym (tapczanie)* – v (w+Loc)

W ostatnim przypadku użycie przyimka *w*, analogicznie do poprzedzającej konstrukcji (*w pościeli*), powoduje zmianę w funkcji semantycznej lokatywu – oznaczenie miejsca w środku, a nie na powierzchni (Kiklewicz 2014: 69–70). Ten zabieg dodaje wypowiedzi komizmu.

W tłumaczeniu na język rosyjski zostały użyte konwencjonalne połączenia – *я подхожу к тебе близко-близко; в постели, на диване предков.*

6. Zmiana przyimka i wartości przypadku w wyrażeniu przyimkowym

v (pr₁+C₁) → v (pr₂+C₂)

Masłowska z dużą swobodą zmienia w członach akomodowanych i przyimek, i przypadek. Osiąga dzięki temu efekt „świeżości językowej”, niepoprawnością językową osiąga efekt komiczny, zmusza czytelnika do przyjrzenia się nowej konstrukcji.

Przykładem takiej innowacji jest wyrażenie *sądzić na co (...będziesz mógł swobodnie się przygotować do wypowiedzi na zadane tematy, ustalisz,*

co na nie sądzisz, możesz zrobić sobie notatki, szkielet wypowiedzi, a porozmawiamy później, w tym czasie zrobimy... WPR, 141).

sądzić o czym – v (o+Loc) → *sądzić na co* – v (na+Acc)

Wielokrotnie Masłowska stosuje zmianę w akomodacji przyimek – rzeczownik, uzyskując efekt świeżości językowej.

Zapewne pod wpływem jednostek składniowych *iść do domu, iść do sklepu, iść do szkoły*, wyrażenie *iść na dworzec* w tekście Masłowskiej po zmianie przyimka i przypadku akomodowanego członu zamienia się w *iść do dworca* (*Idziemy do dworca, choć byśmy mogli wziąć takse*. WPR, 33).

iść na co (dworzec) – v (na+Acc) → *iść do czego (dworca)* – v (do+Gen)

W przekładzie tłumaczka konsekwentnie „koryguje błąd”, wybierając zgodny z normami literackiego języka rosyjskiego wariant *мы идем на вокзал*.

Ten sam schemat modyfikacji akomodacji został zastosowany w wyrażeniu *wylizać podłogę spod nóg* (*Bo Silny to taka jest firma, chcesz, to z nią zrywasz, potem skurcz w tyłce, to myk, jeden telefon, Silny na miejscu wylizę ci podłogę spod nóg, żebyś chodziła po czystym*. WPR, 22).

wylizać pod czym (nogami) – v (pod+Instr) → *wylizać spod czego (nóg)* – v (spod+ Gen)

W tłumaczeniu (*Сильный тут как тут, пол тебе под ногами вылизает, чтоб по чистому ходила*) omawiana innowacja nie została odzwierciedlona.

Ponadto podobne innowacje zostały zastosowane w następujących wyrażeniach:

wyjscie na przedpokój (*No to ja wychodzę na przedpokój, chodzę chwilę, rozglądam się*. WPR, 97)

wyjscie do czego (przedpokoju) – v (do+Gen) → *wyjscie na co (przedpokój)* – v (na+Acc)

wejście na mieszkanie (*Zastanawiam się, czy przypadkiem wojna już się nie stała tu pod moją nieobecność, kiedy spałem. gdy spałem Ruski weszli na mieszkanie, wdarli się*. WPR, 79)

wejście do czego (mieszkania) – v (do+Gen) → *wejście na co (mieszkanie)* – v (na+Acc)

We wszystkich przypadkach w tłumaczeniu została zastosowana konwencjonalna akomodacja: *я выхожу в коридор; русские вломилась в квартиру, что ты по этому поводу думаешь*.

7. Redukcja wyrażenia przyimkowego $v (pr_1+C_1) \rightarrow v (C_1)/ v (C_2)$

W powieści Masłowskiej odnotowujemy przypadki zamiany akomodacji pośredniej na bezpośrednią przez redukcję przyimka. Na przykład:

mnie nie robią wrażenia (Nic nie rozumiesz, Silny? – ona mi się jeszcze usiłuje wszystko wytłumaczyć i jeszcze się dziwi, że mnie jej zeschizowane horoskopy nie robią wrażenia, na żadne zbiórki tej sekty przychodził nie będą... WPR, 180)

robić wrażenie na kim – v (na+Loc) → robić wrażenie kim – v (Instr)

zapłacić tę wulgarną zniewagę (I że tę wulgarną zniewagę, którą poniosłem od ciebie, będziesz musiała surowo zapłacić. WPR, 22)

zapłacić za co – v (za+Acc) → zapłacić co – v (Acc)

W obu przypadkach zmiana akomodacji nie znajduje odzwierciedlenia w tłumaczeniu. W pierwszym przypadku tłumaczka rezygnuje z wyrażenia *robić wrażenie* (*мне на ее шизанутые гороскопы чихать*), w drugim – użyta zostaje konwencjonalna konstrukcja (*за вульгарное оскорбление, которое ты мне только что причинила, ты мне солоно заплатишь*).

8. Użycie dwóch przyimków w wyrażeniu przyimkowym $v (pr_1/pr_2+C_1) \rightarrow v (pr_1+pr_2+C_1)$

Ten rodzaj innowacyjności akomodacyjnej został zastosowany w wyrażeniu *prosić o na jedzenie* (*Któregoś dnia będę jechał pociągiem i jak jakieś dziecko mnie poprosi o na jedzenie, i kiedy spojrzę w jego twarz, to zobaczę oczy Magdy, jąkanie Irka i swoje uszy lekko odstające w jednej osobie, gdyż coś tam po mnie również musiało w niej zostać, jakieś geny. WPR, 10).*

Z wyrażen *prosić o jedzenie* i *prosić na jedzenie* Masłowska tworzy kontaminację, stawiając obok siebie oba przyimki.

prosić o co (jedzenie)/ prosić na co (jedzenie) – v (o/na+Acc) → prosić o na jedzenie – v (o+na+Acc)

W przekładzie na język rosyjski tłumaczka wybiera tylko jedno z wyrażen i nie stosuje podwójnego przyimka: *и какой-нибудь ребенок попросит дать ему на хлеб*.

W powieści Doroty Masłowskiej *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* zastosowano wiele rodzajów innowacji językowych. Jedną z nich jest zmiana akomodacji czasowników. Niestety, żaden z ośmiu typów inno-

wacyjnych akomodacji, zbadany w niniejszej pracy, nie został odzwierciedlony w przekładzie powieści na język rosyjski. Tymczasem w tłumaczeniu na język pokrewny oddanie tego zjawiska językowego nie powinno przysparzać tłumaczowi problemu. Trudno wyrokować, jakie były przyczyny rezygnacji z pokazania czytelnikowi rosyjskiemu piękna zdekonstruowanej polszczyzny. Na podstawie przekładu Iriny Lappo nie można rozkoszować się poetyckością i świeżością języka Masłowskiej.

Literatura

- Cybulski M. (2008): *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną Doroty Masłowskiej – mechanizmy destrukcji świata i języka*. „Wschodni Rocznik Humanistyczny”. T. V, s. 441–453.
- Janikowski P. (2008): *Polska literatura najmłodsza w kontekście problematyki translologicznej*. Katowice–Częstochowa.
- Kiklewicz A. (2014): *Znaczenie leksykalne rzeczownika a jego funkcja w strukturze semantycznej zdania*. „Poradnik Językowy”, nr 6, online <<http://www.poradnikjezykowy.uw.edu.pl/numery/numer.php?nr=6&rok=2014>>, dostęp: 15.01.2017.
- Moch W. (2004): *Język dresiarzy w powieści Doroty Masłowskiej Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną*. „Linguistica Bidgostiana”, I, s. 97–115.
- Osadnik W. (2008): *Przekład jako poszukiwanie ekwiwalencji kulturowej (o angielskim tłumaczeniu „Wojny polsko-ruskiej pod flagą biało-czerwoną” Doroty Masłowskiej)*. [W:] *Odmienność kulturowa w przekładzie*. Red. P. Fast, P. Janikowski. Katowice–Częstochowa, s. 157–176.
- Pilch J. (2003): *Martwy jak Przybyszewski*. „Polityka”, nr 2382 z 4 stycznia.
- Radziwon M. (2003): *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną, Masłowska, Dorota*. „Gazeta Wyborcza” z 18 maja, online <<http://wyborcza.pl/1,81826,1482020.html>>, dostęp: 15.01.2017.
- Saloni Z., Świdziński M. (1998): *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Szpila G. (2010): *Formy i funkcje frazeologizmów w powieściach Doroty Masłowskiej*. „Język Polski”, XC 4–5, s. 310–320.
- WPR – Masłowska D. (2003): *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną*. Warszawa.
- ПРВ – Масловская Д. (2017): *Польско-русская война под бело-красным флагом*. Przeł. I. Lappo, online <<http://coollib.com/bl/249798>>, dostęp: 15.01.2017.

Summary

In her novel *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* Dorota Masłowska employed several types of linguistic innovations. One of them is a change in verb accommodation. Unfortunately, none of the eight types of innovative syntactic accommodation analysed in this paper was reflected in the novel's translation into Russian. This is surprising as such linguistic phenomena could have been easily rendered into a cognate language such as Russian. It is difficult to determine what made the translator resign from showing Russian readers the beauty of the deconstructed Polish. Getting acquainted with Irina Lappo's translation, they are incapable of appreciating the poetic and innovative qualities of Masłowska's language.